

УДК 330.341.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-3-8>

Кириченко О.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри управлінських технологій
Університету економіки та права «КРОК»

Kyrychenko Oksana

University of Economics and Law "KROK"

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МЕХАНІЗМІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ**

**THE FORMATION OF THE SYSTEM OF MECHANISMS
AND TOOLS OF STATE REGULATION OF INVESTMENT INNOVATION
ENSURING THE MODERNIZATION OF THE INDUSTRY:
THEORETIC-METHODOLOGICAL ASPECT**

У статті досліджено теоретико-методичні аспекти формування механізмів та інструментів державного регулювання інвестиційно-інноваційного забезпечення модернізації промисловості країни в умовах техніко-технологічних змін, пов'язаних із проявами та дією Четвертої промислової революції. Визначено, систематизовано комплекс необхідних механізмів інвестиційно-інноваційного забезпечення модернізації промисловості, до яких слід віднести інституційно-правовий механізм, економічний механізм, організаційний механізм та інструментарій за кожним із зазначених механізмів. Визначено необхідність ініціювання та впровадження механізму технологічної інтеграції, що забезпечує взаємодію, координацію, об'єднання зусиль держави, науки, сфери бізнесу, промисловості та підприємництва, суспільства на шляху інноваційно-технологічного розвитку, що формуватиме технологічну інтеграцію в державному регулюванні інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку.

Ключові слова: модернізація промисловості, інвестиційно-інноваційне забезпечення, методи, механізми, інструменти державного регулювання.

В статье исследованы теоретико-методические аспекты формирования механизмов и инструментов государственного регулирования инвестиционно-инновационного обеспечения модернизации промышленности страны в условиях будущих технико-технологических изменений, связанных с проявлениями и действием Четвертой промышленной революции. Определен, систематизирован комплекс необходимых механизмов инвестиционно-инновационного обеспечения модернизации промышленности, к которым следует отнести институциональный правовой механизм, экономический механизм, организационный механизм и инструментальный по каждому

из указанных механизмов. Определена необходимость инициирования и внедрения механизма технологической интеграции, которая обеспечивает взаимодействие, координацию, объединение усилий государства, науки, сферы бизнеса, промышленности и предпринимательства, общества на пути инновационно-технологического развития, что будет формировать технологическую интеграцию в государственном регулировании инвестиционного обеспечения инновационного развития.

Ключевые слова: модернизация промышленности, инвестиционно-инновационное обеспечение, методы, механизмы, инструменты государственного регулирования.

The article examined theoretical and methodical aspects of formation of the system of mechanisms and tools of State regulation of investment and innovation ensuring the modernization of industries in the country in terms of future technical and technological changes associated the manifestations and the influence of the fourth industrial revolution. Found that State regulation is done through functional mechanisms and their comprehensive implementation, interaction with the use of a wide range of instruments for each of the common mechanisms that are the tools of direct action and tools of indirect prolonged time of action aimed at obtaining good results in the long term. Discovered that the tools of State regulation of investment-innovative software focused both on the use of traditional tools of State regulation in providing innovative development: initiating and accepting State programs, placing public orders, technical regulation of innovation activity and new instrumentation associated with the features of information and digital technology to provide active and stimulating introduction and increase the efficiency of the innovation and investment. Defined and organized complex of necessary systemic mechanisms of investment and innovation ensuring the modernization of industries which include: institutional legal mechanism, economic mechanism and organizational mechanism and tools for each of these mechanisms and reveal the action, signs and instruments of the new mechanism which will ensure technological integration and is necessary in the State regulation of investment software innovative development and modernization of industry in conditions of transition to the fourth industrial revolution. Identified the need for initiating and implementing a mechanism for technological integration that provides interaction, coordination, combining the efforts of the State, scientific, business, industry and entrepreneurship, society on the way innovation and technological development.

Key words: modernization of industry, investment and innovative software, methods, mechanisms, tools of State regulation.

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах уряди та бізнес-середовище провідних країн світу демонструють готовність до майбутніх структурних технологічних змін пов'язаних зі впливом та дією Четвертої промислової революції, формулюють концептуальні засади, приймають програми та здійснюють відповідні зміни, корегування державної промислової політики та механізмів державного регулювання. Національна економічна система за наявних умов значного техніко-технологічного відставання від провідних країн світу потребує формування адаптованих ефективних механізмів та інструментів державного регулювання процесів модернізації промислової та їх інвестиційного інноваційного забезпечення, що є сьогодні необхідною умовою сталого ефективного економічного розвитку. Отже, обґрунтування й формування сучасних механізмів та інструментів державного регулювання в цій сфері є першочерговими завданнями впровадження комплексної модернізації промисловості, а також розбудови та оновленні вітчизняної економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження й формування системи механізмів та інструментів державного регулювання інвестиційно-інноваційного забезпе-

чення модернізації промисловості присвячено праці провідних світових та вітчизняних науковців, зокрема роботи Г. Андрощука, В. Бабаєва, Є. Вилгіна, В. Гусева, М. Кондрашова, М. Латиніна, О. Лукашова, С. Майстро, І. Макаренко, П. Сокурєнко, І. Сергєєва, Г. Третьака.

Масштабність та глибина очікуваних техніко-технологічних змін в економіці країни та її промисловості, пов'язаних з модернізацією, відсутність єдності позицій щодо дослідження теоретико-методичних аспектів формування системи механізмів та інструментів державного регулювання інвестиційно-інноваційного забезпечення модернізації промисловості, а також відсутність єдиного спільного бачення комплексу механізмів та інструментарію необхідних для забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку промисловості залишають поле для дій та потребують проведення подальших наукових досліджень.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних аспектів формування системи механізмів та інструментів державного регулювання інвестиційно-інноваційного забезпечення модернізації промисловості країни в умовах майбутніх техніко-технологічних змін, пов'язаних з проявами та дією Четвертої промислової революції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Досліджуючи механізми державного регулювання, О. Лукашов визначає наявність та дію нормативно-правового механізму, що є інтегрованою сукупністю елементів, які складають законодавчу базу формування та реалізації державної політики, тобто самих нормативно-правових документів та механізмів їх упровадження, а також дотримання норм чинного законодавства; адміністративно-інституційного механізму, спрямованого на провадження та координацію діяльності в здійсненні перетворень; фінансово-економічний механізм, що створює умови для відтворення та розвитку, зростання конкурентних позицій [1, с. 79–81]. Таким чином, державне регулювання здійснюється через зазначені функціональні механізми та їх комплексне впровадження, взаємодію із застосуванням широкого кола інструментарію за кожним із зазначених механізмів, що є як інструментами безпосередньої дії, так й інструментарієм непрямої пролонгованої у часі дії, спрямованої на отримання якісних результатів у тривалій перспективі.

Досліджуючи та визначаючи методи державного регулювання, Г. Третяк формулює їх як способи впливу держави на сфери економіки задля створення та забезпечення необхідних умов її діяльності та ефективного функціонування, говорячи про необхідність застосування правової групи як системи законів та законодавчих актів, що регламентують діяльність у певній сфері; адміністративних методів, що здійснюють безпосередній прямий вплив на функціонування таких сфер, як державне адміністрування, державні замовлення, нормативні вимоги, сертифікація, ліцензування, квотування; економічних методів, заснованих на впровадженні фінансових та матеріальних стимулів активування діяльності, до яких належать бюджетно-податкова, грошово-кредитна політика, фінансова політика, економічне прогнозування та планування [2, с. 20–22]. Зазначимо, що застосування тих чи інших методів у державному регулюванні інвестиційно-інноваційного забезпечення потребує системності у відборі, структуруванні інструментів за кожною з визначених груп методів, що, безумовно, є основними групами та мають застосовуватися комплексно. Проте інструментарій методів повинен враховувати особливості необхідності стимулювання впровадження інноваційних змін знизу вгору та мати інструментарій стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів безпосередньо на рівні галузей промисловості та окремих підприємств, колективів, особистостей. Відповідно, необхідним є комбінування методів прямої та непрямої стимулюючої дії,

а також формування відповідного інвестиційного середовища підприємства, стимулювання інноваційної активності та ініціатив.

Інструментарій державного регулювання інвестиційно-інноваційного забезпечення ґрунтовно досліджений у численних працях вітчизняних та зарубіжних науковців [3, с. 38; 4, с. 3; 5, с. 112], де акцентовано увагу на застосуванні як традиційних інструментів державного регулювання у забезпеченні інноваційного розвитку, так і нового інструментарію, пов'язаного з можливостями інформаційних та цифрових технологій в активуванні та стимулюванні впровадження й зростання ефективності інноваційної діяльності та її інвестиційного забезпечення.

Так, згідно з М. Латиніним, С. Майстро, В. Бабаєвим [6, с. 261–282], інструментами нормативно-правового механізму є Конституція України, кодекси та закони України, акти центральних та місцевих органів влади, програми реформ, національні проекти та інші документи, що визначають та регламентують діяльність в інноваційно-інвестиційній сфері. Інструментарій адміністративно-інституційного механізму передусім спрямований на забезпечення ефективного функціонування структур та інститутів; організацію співпраці держави, наукової сфери та бізнесу у створенні, комерціалізації, та просуванні інновацій; підготовку та перепідготовку кадрів, необхідних для забезпечення інноваційної сфери та потреб сучасного розвитку економіки; протидію корупції, налагодження систем державного адміністрування та розвиток електронного врядування тощо. Інструментами економічного регулювання є пряме державне інвестування, прийняття та фінансування цільових програм розвитку, грошово-кредитне, податкове, цінове, антимонопольне регулювання тощо [7, с. 262–263]. Зазначимо, що наведений перелік інструментів державного регулювання є лише найбільш застосованою частиною тієї чисельності інструментів та засобів, що використовуються, проте він дає змогу системно, відповідно до застосованих механізмів та їх практичної реалізації, забезпечити державне регулювання в різних системах та сферах функціонування економіки.

У дослідженні державного управління інноваційними процесами та впровадження державної інноваційної політики В. Гусева інструментами управління є способи практичної реалізації управлінських впливів через механізм управління [8, с. 461]. Отже, інструментами є ті засоби, що використовуються для досягнення визначеної мети та є окремими цілеспрямованими діями об'єкта управління.

Так, інструментами прямого впливу державного регулювання інноваційно-інвестиційного забезпечення, згідно з дослідженням цього науковця, є прийняття законодавчих актів в інноваційній сфері, ініціювання та прийняття державних цільових інвестиційних та інноваційних програм, централізоване ціноутворення, розміщення державних замовлень на випуск інноваційної продукції, прийняття нормативів регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, надання сертифікатів, ліцензування, квотування та технічне регулювання регламентування інноваційної діяльності. Водночас доцільними є застосування інструментів непрямої дії, зокрема надання податкових пільг на інвестування інноваційної сфери, надання пільг для суб'єктів інноваційної діяльності, прийняття законодавчих норм, що стимулюють інноваційну діяльність [9, с. 209; 10, с. 120]. Отже, комплекс інструментів, що пропонується, передбачає активування та дію адміністративного, організаційного механізму та механізму технічного регулювання з інструментарієм як регламентування, стандартизації, так і застосування економічних непрямих методів через прийняття законодавства щодо сприяння інноваційній активності, створення сприятливого податкового, фінансово-кредитного, інвестиційного середовища, здатного стимулювати, підтримувати та розвивати інноваційну діяльність.

Дослідження та узагальнення теоретичних методологічних напрацювань та практичного емпіричного досвіду у вивченні механізмів та інструментарію державного регулювання інвестиційно-інноваційного забезпечення, модернізації промисловості дали змогу виявити та систематизувати комплекс механізмів державного забезпечення, а саме інституційно-правовий, економічний та організаційний механізми та інструментарій їх практичної реалізації в державному регулюванні й забезпеченні інвестиційної активності та інноваційного розвитку.

Так, інституційно-правовий механізм спрямований на формування та прийняття в нормативно-правовій базі необхідних законодавчих актів усіх рівнів та формування інститутів, що матують повноваження та функції управління й державного регулювання у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності. Інструментарієм цього механізму слід визначити формування нормативно-правової бази інвестиційно-інноваційної діяльності; прийняття концепції, стратегії інноваційного розвитку, програм модернізації промисловості, інноваційного розвитку, державних цільових, секторальних програм, формування та дію інститутів державного управління інноваційною діяльністю; розвиток

ринкових та неформальних суспільних інститутів підтримки інновацій.

Наступним є економічний механізм, що створює сприятливі, стимулюючі фінансово-економічні умови для інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку. Ефективним інструментарієм його реалізації можуть бути інструменти та засоби податкової, митної, фінансової, кредитної політики; надання податкових пільг та особливих умов; розміщення державних замовлень на проведення НДДКР та інноваційну продукцію, а також надання послуг; розподіл державних інвестицій; надання субвенцій, дотацій; надання державних гарантій; пільги за кредитами на інновації; зниження облікової ставки НБУ, надання субсидій, податкових канікул та інші інструменти як прямої, так і непрямої дії.

Невід'ємною складовою комплексу управління є застосування організаційного механізму, функціонування якого забезпечує організаційно-розпорядчі дії щодо розбудови, регулювання, адміністрування інноваційних процесів та формування НІС країни, її інфраструктури. Зазначений механізм має широкий інструментарій: від державного ініціювання та формування Національних інноваційних систем (НІС) до розбудови та підтримки функціонування й розвитку інноваційної інфраструктури. До його активних інструментів відносять адміністрування інноваційних процесів; прийняття стандартів, нормативів; ліцензування впровадження інструментів програмно-цільового планування та програмного підходу до інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку, планування та впровадження інновацій через реалізацію інноваційних проєктів та програм; формування та забезпечення державного замовлення на підготовку та перепідготовку кадрів у сферах інноваційної діяльності та впровадження, менеджменту інновацій; розвиток електронного адміністрування; публічне адміністрування державного регулювання інвестиційного забезпечення інноваційної сфери.

Таким чином, державне регулювання реалізується через комплекс зазначених механізмів та інструментів державного регулювання, а їх структурованість та системність впровадження забезпечують не тільки ефективність, але й додатковий синергетичний ефект їх застосування. Проте в аспектах інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку зазначені механізми та інструментарій, на нашу думку, не є достатніми, оскільки невирішеним залишається питання технологічного інтегрування взаємодії у створенні та промислового впровадженні, просуванні інновацій держави

щодо наукової сфери, освітньої сфери, бізнесу та промисловості, підприємницької сфери та суспільства, що є кінцевими споживачами інноваційних здобутків, а саме продуктів та технологій, та безпосередніми учасниками інноваційних та інвестиційних процесів.

Відповідно, у сфері інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку необхідними є ініціювання та впровадження механізму технологічної інтеграції, що забезпечує взаємодію, координацію, об'єднання зусиль держави, наукової сфери, бізнесу (промисловості та підприємництва), суспільства на шляху інноваційно-технологічного розвитку.

Зазначимо, що інструментарієм механізму технологічної інтеграції є визначення пріоритетних, відповідно до структури та потенціалу національної промисловості та умов і засад Четвертої промислової революції, ключових стратегічних для країни напрямів інноваційного розвитку промисловості та загалом економіки; прийняття Державної концепції та цільових програм техніко-технологічної модернізації промисловості відповідно до принципів та засад Четвертої промислової революції; прийняття, фінансування та реалізація програм розвитку, спрямованих на цифровізацію економіки та застосування інформаційних технологій, що забезпечуватимуть практичну реалізацію процесів формування взаємозв'язків інтеграції та кооперації у забезпеченні практичної реалізації інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку; прийняття промислової політики на засадах кластерного підходу; ініціювання державних програм та розбудова інноваційно-виробничих кластерів зі стимулю-

ванням та розвитком кооперації у створенні, впровадженні та інвестуванні інноваційної діяльності; розбудова інфраструктури та комунікацій, необхідних для інноваційного розвитку та впровадження цифрової економіки; розвиток венчурного фінансування, необхідного для залучення та використання внутрішніх джерел інвестування інноваційної діяльності; формування механізмів державного, приватного, суспільного партнерства як у процесі створення та впровадження інновацій, так і в процесі венчурного інвестування інноваційної діяльності; державне ініціювання, підтримка та розвиток спеціальних зон інноваційної технологічної активності.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнення дослідження механізмів та інструментів державного регулювання дало змогу виявити та систематизувати комплекс необхідних системних механізмів інвестиційно-інноваційного забезпечення модернізації промисловості до яких слід віднести інституційно-правовий механізм, економічний механізм, організаційний механізм та інструментарій за кожним із зазначених механізмів.

Визначено необхідність ініціювання та впровадження механізму технологічної інтеграції, що забезпечує взаємодію, координацію, об'єднання зусиль держави, науки, сфери промисловості та підприємництва, суспільства на шляху інноваційно-технологічного розвитку, що забезпечуватиме технологічну інтеграцію та є необхідним у державному регулюванні інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку та модернізації промисловості в умовах переходу до Четвертої промислової революції.

Список використаних джерел:

1. Лукашов О. Механізми державного регулювання стратегічного розвитку регіону. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. № 2 (33). С. 75–84.
2. Третяк Г. Державне регулювання економіки та економічна політика. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 128 с.
3. Андрощук Г. Государственная инновационная политика. *Бизнес-Информ*. 1997. № 1. С. 37–40.
4. Вилгін Є. Сутність та зміст державної інноваційної політики на сучасному етапі економічного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 22. С. 2–8.
5. Макаренко І. Проблеми становлення інноваційної політики в Україні. Київ : УІДГСЗіЗ ; Ін-т еволюції економіки, 2004. 123 с.
6. Латинін М., Майстро С., Бабаєв В. Державне регулювання інноваційного розвитку економіки: стратегічні пріоритети : монографія. Харків : Магістр, 2014. 368 с.
7. Сергеев И., Веретенникова И., Яновский В. Организация и финансирование инвестиций. Москва : Финансы и кредит, 2002. 400 с.
8. Гусев В. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 624 с.
9. Сокурєнко П. Інвестиційна політика як ефективна форма управління ухваленням інвестиційних рішень. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2010. № 8. С. 208–214.
10. Кондрашова М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону. *Держава та регіони*. 2008. № 2. С. 118–121.

References:

1. Lukashov O. (2017). Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання stratehichnoho rozvytku rehionu [Mechanisms of state regulation of strategic development of the region]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, № 2 (33), 75–84. (in Ukrainian)
2. Tretiak H. (2011). Derzhavne rehuliuвання ekonomiky ta ekonomichna polityka [Mechanisms of state regulation of strategic development of the region]. Lviv : LRIDU NADU. (in Ukrainian)
3. Androschuk G. (1997). Gosudarstvennaya innovatsionnaya politika [State innovation policy]. *Biznes-Inform*, 1, 37–40. (in Russian)
4. Vylhin Ye. (2012). Sutnist ta zmist derzhavnoi innovatsiinoi polityky na suchasnomu etapi ekonomichnoho rozvytku [Essence and content of state innovation policy at the present stage of economic development]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 22, 2–8. (in Ukrainian)
5. Makarenko I. (2004). Problemy stanovlennia innovatsiinoi polityky v Ukraini [Problems of the formation of innovation policy in Ukraine]. Kyiv : UIDHSZiZ ; In-t evoliutsii ekonomiky. (in Ukrainian)
6. Latynin M., Maistro S., Babaiev V. (2014). Derzhavne rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku ekonomiky: stratehichni priorytety : monohrafiia [State regulation of innovation development of the economy: strategic priorities: monograph]. Kharkiv : Mahistr. (in Ukrainian)
7. Sergeev I., Veretennikova I., Yanovskiy V. (2002). Organizatsiya i finansirovanie investitsiy [Organization and financing of investments]. Moskva : Finansyi i kredit. (in Russian)
8. Husiev V. (2011). Derzhavna innovatsiina polityka: metodolohiia formuvannia ta vprovadzhennia : monohrafiia [State Innovation policy: methodology of formation and implementation: monograph]. Donetsk : Yuho-Vostok, 624 s. (in Ukrainian)
9. Sokurenko P. (2010). Investytsiina polityka yak efektyvna forma upravlinnia ukhvalenniam investytsiinykh rishen [Investment policy as an effective form of management of investment decision making]. *Yevropeiskyi vektor ekonomichnoho rozvytku*, 8, 208–214. (in Ukrainian)
10. Kondrashova M. (2008). Teoretychni osnovy formuvannia derzhavnoi investytsiinoi polityky na rivni rehionu [Theoretical basis of formation of state investment policy at the level of the region]. *Derzhava ta rehiony*, 2, 118–121. (in Ukrainian)